

АСТРОНОМИЈА И УМЕТНОСТ: ПРИЧЕ НА ОБЛАЦИМА ИЛИ ГЕНЕАЛОГИЈА НЕБА

ТАМАРА ЛУЈАК

Београд

Резиме: Представљена је необјављена збирка кратких прича *Приче на облацима или Генеалозија неба*.

Тема мог предавања је „Астрономија и уметност: *Приче на облацима или Генеалозија неба*”. У питању је необјављена збирка кратких прича које су настале проучавањем српске митологије и неба над нама: „Кад посматрате ноћно небо, тај светлцави ћилим ноћи, видите звезде које припадају само једној малој области нашег звезданог града, звездани комшилук Сунчевог система. Чак и ако сте добар познавалац звезданог неба, природно вам се, бар понекад, намеће неко од следећих питања: Чему све ово служи? Одакле све ово потиче? Какве то има везе са мнош... Ко су становници нашег звезданог града? Какав је наш звездани велеград, какве су му улице, раскрснице, има ли забрањених четврти?”¹

Сваки човек има своје виђење света. Захваљујући томе светско књижевно наслеђе обилује митовима који „објашњавају“ како су настале звезде, месец и небо, сунце. Није само човек из народа ноћи проводио загладан у звездано небо. И уметници су се кроз историју бавили питањем настанка неба и облака, кише метеора. И сама припадам млађој генерацији писаца која се бавила овом надасве занимљивом темом и од прве објављене приче *Белег* до збирке прича *Приче на облацима или Генеалозија неба* која чека да уђе у штампу, покушавала да дам одговор на питања како је настало небо, ко је створио кишу и облаке, снег и иње, куд то звезде и планете броде... Ево неких од одговора на та питања:

¹Наташа Станић, *Звездани градови, галаксије, путовање кроз време*, стр. 7, 41, Београд, 2004.

Како се рађају звезде

Високо на дворима сунца и месеца виле обитавају. Преко дана чешљају дуге косе, умивају лепо лице, врат украшавају ниском од капљица росе, дугу у косу уплићу те посипају крила месечевим прахом. Кад ноћца падне одмарају се под балдахином од облака и измаглице и ветрове призивају. Ветрове призивају са њима другују.

Кад не воде бригу о небеским дворима, кад не праве укусна јела и још укусније напитке, виле се брину куд су то ветрови нестали, за ким су одлуњали. Моћне су то господарице. Моћније можда и од сунца и месеца. Ветрови и природа им се поковавају.

Па опет, деси се понекад да се јеленак оглуши о заповест вила, биљка каткад одбије да расте и рађа плодове, а ветрови се противно наредби сакрију у гору, уплету у крошње дрвећа и мирно спавају. Кад за то дознају виле потамне од беса и љутине и шаљу муње и громове на земљу, како би казнили непослушнике.

Јеленак тада покорно савија главу и док олуја не прође дрхтуљи од страха над својом судбином, биљке истог трена почињу да расту и рађају плодове, док једино ветрови спокојно дремају.

Знају они да љутина и бес виле брзо пролази. Тада их опет к себи с пуно љубави призивају а ветрови, уморни од пута и лутања, одлазе на небеске дворе, лежу у постељу од свиле и спуштају тешку главу у вилино крило.

Прелепе чаробнице их дарују укусним јелима и пићем, певају им умилне песме и спремају топле биљне купке. Док ветрови спокојно сновијају виле им из густе косе требе сваку трунчицу која се тог дана ухватила и чаробним дахом у звезде претварају.

Како је настало небо

У време кад је Белобог створио свет чинила је чаробница Муртеница многа зла: потресала је земљу, кидала цвеће и чупала дрвеће из корена, подизала високе таласе на мору, скретала корита река и ледила природу око себе.

Била је црна попут ноћи, мрачна попут мрачног облака и пуна једа и горчине. По спољашњем изгледу није наликовала другим вилама. Била је изразито бледа у лицу, више налик месецу него сунцу. Као да је припадала сферама неба а не земље. Ни трага руменилу у образима ни трага сјају у очима.

Тамније од ноћи беху вилине очи, поглед хладнији од воде у студенцу, додир опаснији од Белобоговог беса. Кога би врачара додирнула тај се више никад не би пробудио. Или бар не здраве памети.

Црне попут ноћи вилине су се хаљине вукле по земљи и уништавале све преко чега би прешле. Крила су јој била дужа и шира од крила осталих вила. Црна и густоткана, готово непрозирна, била су отровна. Ко би их се само дотакао на месту би остао мртав!

Чаробница је вековима живела сама на високој и тешко приступачној гори. Нико јој није долазио у посету. Време је најчешће проводила изван црних двора и мрачног дворишта, у суморном врту где је владао вечити снег и лед.

Али, снег и лед на вештичним дворима имали су другачију боју и укус него онај који су стварале друге виле. Муртеница се није због тога много узбуђивала. Одувек је уживала у грози коју је ширила око себе и страху који је уливала.

Била је поносна на своју окрутност, на брзину доношења одлука и немилосрдност којом их је извршавала. И тако би док је света и века столовала на планини и сејала страх око себе да јој Белобог једног дана није послао птицу Црноперку на поклон.

Вила је била запањена малим створењем које је затекла у башти. Живи створ на њеном двору! То се још никад није догодило! Занемела у чуду, као омађијана је прешла преко врта и села на клупу од црног гагата.

Птица весело зацвркута. Чаробница се тргну, изненађена. Зауоставила се на пола покрета радознала да открије зашто јој је Белобог послао птицу на поклон. Црноперка пусти глас и како је све лепше певала а вештица све више уживала у песми тако је птица постајала светлија.

Прво су се на црном перју појавиле смеђе пеге које се одмах прелише црвенкасто смеђом бојом, она се разли у жуту, затим у златно жуту, да би се на крају сво перје обојило златном и сребрном бојом.

Пред Муртеницом је стајала Жар птица у свом пуном сјају. Вештица се толико обрадовала да је одмах пожелела да је додирне, али како је испружила руку и како је окрзнула птицу црним плаштом тако она умре.

Чаробница се толико ражалостила над судбином Жар птице да је одлучила да је поврати у живот. Да би у томе успела морала је да употреби све моћи којима је располагала. Знајући то, Муртеница ипак настави.

Време као да је стало док је дан и ноћ седела на клупи од црног гагата, нагнута над прелепом Жар птицом. Изводила је све знане и незнане магије, све дозвољене и недозвољене чаролије и таман кад је била спремна да одустане, малене се груди дигоше и спустише.

Птица прхну муњевито у ваздух и одлете, оставивши за собом хиљаду дугиних боја. Муртеница је била ван себе од радости. Крила јој се раширише и треперише као никад до тад.

Запањена чудима која су се догодила вила је дуго седела на клупи под црном тополом и плакала. Плакала је све док ситне, сребрнкасте пахуљице какве никад до тад није видела, нису почеле да падају по њој.

Вештичина крила затреперише од чаробног додира и нови, јачи сокови прострујише њеним телом. Лице јој се озари а румен обли образе. Ускоро је сва била прекривена белим тачкицама и летела вртоглавом брзином.

Кад је доспела пред Белобогове дворе Муртеница се претвори у небо посуто звездама и од тад, блажена, бди над свима нама.

Како је настао Млечни пут

„Али изван зидина влада пустош!“ Васиона је била запрепашћена. Љутиито је бацила плашт исткан од најситнијих горских кристала на под и села на високи престо. „Зар не би више волео да останеш у сигурности замка?“

Белобог уздахну и направи неколико корака. Његова широка рамена заклонише сунце које се промаљало кроз уски, високи прозор од леда.

„Желим да видим како изгледа спољни свет, желим да истражујем, да...“

„Нема ничег тамо за тебе“, прекину га Васиона нагло.

„Мајко, дозволи ми да се сам у то уверим“, одговори младић уморно.

Крупна је жена седела на престолу и размишљала. Како сина да пусти самог? Како може мирне главе да га изложи опасностима спољног света? Али зар није подизала и васпитавала Белобога управо за овај дан? Зар није престо њему наменила? Погледа нестрпљиво момче и осмехну се благо. Сувише је брзо дошао тај дан.

„Иди онда“, одговори меко, „и нек те ветрови чувају.“

Чим је напустио дворану Васиона позва слуге и наложи им да мотре на младића. Нека се држе по страни, али нек му се нађу при руци. Сети се у тај час да младићева нога никад није ступила на негостољубиво тле вањског света те наложи кристалним љуспама и млечнобелим леденим плочама да начине пут којим ће њено чедо ходити.

Тако је Белобог доживео многе згоде на свом путу, стасао у ваљаног младића и учинио многа велика дела о којима Млечни пут, титрав и тајновит на тамном небу, и дан данас сведочи.

Звезде, међутим, нису настаниле само приче. Ушушкале су се оне и у хаику поезију и угњездиле међ афоризме:

Хаику:

Мисао сину
у трену – васиону
тако створи.

Звезде посеја,
живот им удахну и
зажари за трен.

Сазвежђа сјајна
сазда – звездана јата
окачи небом.

Искра по искра -
звездано небо. Хладно,
далеко. Моје.

Посух прах бели
по црном небу – Звезде
начиних тако.

У мени живи
звездана прашина: у
срцу ми куца.

На пут се спремам.
У кофере спаковах
и једну звезду.

У Коњској глави
метеж је прави – Ново
сунце се рађа.

Афоризми:

Пријатељ је попут звезде репатице - улети у ваш живот, обасја га, укаже вам на прави пут и – нестане.

Млечни пут је настао како би звезде знале да се врате кући.

Ко брише звездану прашину?

Звезде трепере на небу јер дрхте над човековом судбином.

Палчић на палчићу стоји звезде броји.

Како је настао живот

Цео је свод био обавијен густом маглом. Лебдећи небеским плаветнилом трунчице су се тискале и преплитале, титрале и трепериле од узбуђења, јер тек што су се ослободиле небеске кошуљице, већ су пловиле небеским океаном.

Вртоглавом су брзином јуриле несагледивом модрином, окретале се и превртале, падале и стрмоглављивале се у плаветне дубине док нису научиле како да користе космичке струје и космичке плиме и осеке.

Кристална влакна и кончићи су се уплитали, магличасте ресе и ледене крпе су се мрсиле а ледене труни и трунчице спајале и стварале мека зрнца града и ледене покриваче, беличасте венце од леда и иња, баршунасте покриваче од магле и ледене мреже.

Тако су се животни сокови небеског плаветнила мешали и укрштали творећи чуда, свако лепше и необичније од претходног. Од небеске

кошуљице из којих су рођене честице настале су маглине а од космичких честица постале су звезде.

Мрежасти велови и ледене копрене створили су сазвежђа, космичка влакна и кончићи звезде репатице а од венаца од леда и росе поникоше планете. Небески свод је врвео од догађаја и дешавања али је и поред тога био мрачан и хладан, леден и беживотан.

И такав би и остао да звездане труни, од којих је састављено свако небеско тело, читав космос, нису очаране небом и изнедреном лепотом све у истом тренутку помислиле: „Волим, стога постојим.“ Тад засијаше златним сјајем, обојише небо веселим бојама и удахнуше му живот.

ASTRONOMY AND ART: *STORIES ON THE CLOUDS OR GENEALOGY OF THE SKY*

Unpublished collection of short stories *Stories on the clouds or genealogy of the sky* is presented.